

Eiropas Savienība

Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds

Projektu "Efektīva novērošanas un izraidīšanas procesa realizēšana (1.posms)" (Nr. TSB/PMIF/2018/1) līdzfinansē Eiropas Savienība

Igaunijas normatīvais regulējums un prakse cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanā izraidīšanas procesā

Tiesībsarga biroja darbinieki projekta "Efektīva novērošanas un izraidīšanas procesa realizēšana (1.posms)" (Nr.TSB/PMIF/2018/1) 3.pasākuma "Cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanas procedūru pilnveidošana izraidīšanas procesā" ietvaros 17.06.2020. organizēja tiešsaistes sanāksmi ar Igaunijas kolēģiem, lai iegūtu noderīgu un praktisku informāciju par cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanu un atbalsta sniegšanu izraidīšanas procesa ietvaros Igaunijā. Sanāksmē piedalījās pārstāvji no Tiesībsarga biroja, Valsts robežsardzes, Igaunijas Sociālo lietu ministrijas un Igaunijas Policijas un robežsardzes pārvaldes.

Diskusijas ietvaros tika apspriestas tādas tēmas un jautājumi, kā:

- 1) Igaunijas normatīvais regulējums un prakse izraidīšanas procesā, kā arī cilvēktirdzniecības upuru identificēšanā;
- 2) Igaunijas Policijas un robežsardzes pārvaldes apmācības par cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu saistībā ar regulāru un nelikumīgu migrāciju;
- 3) Igaunijas Policijas un robežsardzes pārvaldes sadarbība ar iestādēm un organizācijām atbalsta sniegšanā cilvēktirdzniecības upuriem;
- 4) nepilngadīgo bez pavadības izraidīšanas īpatnības.

Sanāksmē tika noskaidrots, ka Igaunijā cilvēktirdzniecības jēdziens un tā kriminālatbildību regulējošās normas ir ietvertas Igaunijas Kriminālkodeksā¹. Noziedzīgie nodarījumi, kas vērsti pret nepilngadīgajiem, tostarp nepilngadīgo cilvēktirdzniecība, ir ietverti atsevišķā Kriminālkodeksa nodaļā. Savukārt jautājumi, kas attiecas uz piespiedu izraidīšanas procesu, iekļauti Aizbraukšanas pienākuma un ieceļošanas aizlieguma likumā² (turpmāk – Likums).

Atbilstoši Likuma 6.⁴pantam izraidīšanas procesu novēro aģentūra vai privātpersona uz Iekšlietu ministrijas, Policijas un robežsardzes pārvaldes vai Igaunijas Iekšējās drošības dienesta noslēgta līguma pamata. Saskaņā ar minēto normu aģentūrai vai privāto tiesību juridiskai personai, kas uzrauga ārvalstnieka izraidīšanu, jābūt uzticamai un ar zināšanām un prasmēm, kas vajadzīgas ārvalstnieka izraidīšanas likumības novērtēšanai. Kā tika paskaidrots sanāksmē, tas var būt Tieslietu kanclers

¹ Sk. angļu valodā: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/522012015002/consolide/current>.

² Sk. angļu valodā: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/515052020002/consolide>.

(Igaunijas nacionālā cilvēktiesību institūcija) vai nevalstiskā organizācija (turpmāk arī – NVO). Pašlaik līgums ir noslēgts starp Iekšlietu ministriju un Sarkano Krustu, kur attiecīgi izraidīšanas novērošanu veic nevalstiskās organizācijas. Sociālo lietu ministrija ir atbildīgā par nevalstiskajām organizācijām.

Gadījumā, ja ir aizdomas par iespējamu cilvēku tirdzniecības gadījumu, atbildīgā amatpersona sazinās ar NVO, kas var nodrošināt palīdzību. Tāpat iestādei pastāv tiesības atlikt izraidīšanu un sazināties ar NVO, lai tā sniegtu palīdzību, tostarp juridisko palīdzību. Tas nozīmē, ka NVO var tikt iesaistīta vēl pirms tiek oficiāli uzsākta izmeklēšana. Tomēr NVO nebrauc uz ārvalstnieku aizturēšanas centriem. Igaunijā izraidāmajam ārvalstniekam tiek nodrošināta medicīniskā un psiholoģiskā palīdzība, izmitināšana, tulkošana, materiālā palīdzība, kā arī juridiskā palīdzība. Tomēr palīdzība negarantē, ka persona varēs likumīgi uzturēties Igaunijā.

Cilvēktirdzniecības upurim var tikt piešķirta termiņuzturēšanās atļauja. Pastāv arī brīvprātīgā atgriešanas programma, ko nodrošina Starptautiskā Migrācijas organizācija (IOM). Igaunijā ir viens ārvalstnieku aizturēšanas centrs. Vienlaikus attiecībā uz nepilngadīgajiem ir speciāli izveidotas uzturēšanās vietas, kur izmitina bērnus. Attiecībā par nepilngadīgo izraidīšanu ir noteikts, ka nepilngadīgais var tikt izraidīts, bet, ja ir bez pavadības, tad obligāti ir nodrošināma pārstāvība.

Igaunijā nogaidīšanas periods ir no 30 līdz 60 dienām. Lēmumu par nogaidīšanas perioda piešķiršanu pieņem prokurors. Gadījumā, ja lēmums ir negatīvs, tas ir pārsūdzams administratīvajā tiesā.

Igaunijā persona cilvēku tirdzniecības upura statusu var iegūt, ja tiek uzsākts kriminālprocess pēc kāda no Igaunijas Kriminālkodeksa pantiem, kas paredz atbildību saistībā ar kādu no cilvēktirdzniecības formām. Taču no 2017.gada Igaunijā ir ieviesta jauna pieeja, ka persona var tikt atzīta par “iespējamo” cilvēku tirdzniecības upuri, ja to: 1) provizoriski ir identificējusi organizācija, kas nodarbojas ar palīdzības sniegšanu cilvēku tirdzniecības upuriem, un ir iesniegusi informāciju Igaunijas Nacionālajai Sociālās apdrošināšanas pārvaldei (turpmāk arī – Sociālā apdrošināšanas pārvalde) par aizdomām, ka šī persona var būt cilvēku tirdzniecības upuri; vai 2) par kuru kompetenta ārvalstu iestāde ir iesniegusi informāciju Igaunijas Nacionālajai Sociālās apdrošināšanas pārvaldei par to, ka šajā valstī ir kļuvusi par cilvēku tirdzniecības upuri. Attiecīgi arī persona, kas ir atzīta par “iespējamo” cilvēku tirdzniecības upuri, saņem tiesības piekļūt palīdzības pakalpojumiem.

Cilvēku tirdzniecības upurim tiek nodrošināta medicīniskā palīdzība, uzturēšanās vieta, psiholoģiskā palīdzība, kā arī tiek nodrošināta juridiskā palīdzība. Igaunijā ir spēkā Upuru atbalsta likums³, kas nosaka palīdzības pamatus un veidus dažādu nodarījumos, tostarp cilvēktirdzniecībā, cietušu personu atbalstam. Valsts apmaksā visus pakalpojumus. Turklāt Igaunijā atbilstoši Ārvalstnieku likuma regulējumam trešo valstu valsts piederīgie var iegūt palīdzību no valsts, ja kriminālprocesā ir tikai liecinieka statusā, nevis cietušā, kā tam jābūt, ja persona ir Igaunijas piederīgais. Ja persona atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri, tad palīdzība var būt neierobežota, taču “iespējamajiem” cilvēku tirdzniecības upuriem tā ir noteikta 60 dienas.

Personām ir tiesības saņemt pakalpojumus, kas noteikti cilvēku tirdzniecības upuriem, ja: 1) Sociālās apdrošināšanas pārvalde ir identificējusi cietušo un iesniegusi ziņojumu policijai; 2) persona ir iesniegusi ziņojumu par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar cilvēku tirdzniecību, izmeklēšanas iestādei vai prokuratūrai, un policija ir

³ Sk. angļu valodā: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513052020004/consolide>.

iesniegusi attiecīgu ziņojumu par personu Sociālās apdrošināšanas pārvaldē; 3) organizācija, kas nodarbojas ar palīdzības sniegšanu cilvēku tirdzniecības upuriem, ir iesniegusi informāciju Sociālās apdrošināšanas pārvaldei par aizdomām, ka šī persona varētu būt iespējams cilvēku tirdzniecības upuris, un Sociālās apdrošināšanas pārvalde ir nolēmusi sniegt upurim atbalsta pakalpojumus; 4) kompetentā ārvalstu iestāde ir iesniegusi informāciju Sociālās apdrošināšanas pārvaldei par Igaunijas pilsoni vai pastāvīgu Igaunijas iedzīvotāju, kas šajā valstī ir kļuvis par cilvēku tirdzniecības upuri. Palīdzības sniegšanu organizē Sociālās apdrošināšanas pārvalde, taču faktisko palīdzību sniedz NVO. Vienai NVO ("Eluliin"), kas nodrošina palīdzības sniegšanu, ir noslēgts līgums ar Sociālās apdrošināšanas pārvaldi.

Igaunijā 2019.gadā tika izstrādātas vadlīnijas, kā var identificēt cilvēka tirdzniecības upurus un novirzīt tos palīdzības saņemšanai. Vadlīnijas pieejamas tikai igauņu valodā. Līdzīgi kā izraidīšanas procesa gadījumā, arī attiecībā uz cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu bija diskusija par to, vai slēgt vienošanos starp policiju un NVO. Tomēr tāda šobrīd nav tikusi noslēgta.

Igaunijā kopumā ir bijuši 82 kriminālprocesi saistībā ar cilvēku tirdzniecību.

Attiecībā par apmācībām dalībnieki no Igaunijas norādīja, ka notiek Frontex apmācības, ir vietējie treniņi, NVO organizētas apmācības, kā arī ir dažādi t.s. "profila" treniņi. Nav tādas specifiskas amatpersonas, kuras apmāca, pamatā visi tiek iesaistīti. Sākot no ofisa cilvēkiem līdz amatpersonām 1.līnijā u.c. pēc nepieciešamības. Visbiežāk apmācības ir uz vietas klātienē klasē, kur vadās pēc Frontex materiāla (2009.gada vadlīnijas par cilvēku tirdzniecību). Apmācības ir interaktīvas, kur piedalās skolotāji, kas stāsta reālas dzīves situācijas un iesaista dalībniekus, lai tie diskutētu. Tāpat ir apmācības, kur dalībnieki iejūtas lomu spēlē, kur viens ir cietušais un otrs intervētājs. Policijas pārstāvji arī norādīja, ka lomu spēles, viņuprāt, ir viens no visefektīvākajiem apmācību veidiem. Tāpat tiek veiktas kopīgas apmācības, kurās piedalās pārstāvji no Sociālo lietu ministrijas, NVO un Policijas un robežsardzes pārvaldes.

Vienlaikus Igaunijas kolēģi dalījās pieredzē, ka Igaunijas pašvaldībām nav pietiekami laba izpratne par cilvēku tirdzniecību. Igaunijā pašvaldības atbildība sniedzas tiktāl, cik tā ir atbildīga par to personu, kas konkrētajā brīdī atrodas tās teritorijā, tādējādi neizsekojot līdzī personu vajadzībām, tai atstājot konkrēto administratīvo teritoriju.

2020.gada 12.augusts.